

Žižkovské listy

časopis Klubu přátel Žižkova

Strom na Seifertově ulici

Paměť stromu.

Podle vyprávění svého strýce J. Veselého a rodopisu rodu Veselých zpracoval P. Kallista

Jsem starý strom, jeden z mnoha akátů vysázených v minulém století na Žižkově. Na horní části dnešní Seifertovy ulice už jsem poslední. Neměl jsem nikdy snadný život. Rostu na frekventované ulici, pod kořeny kabely a potrubí, vody pro kořeny jen tolik, kolik dlažba chodníku a ulic propustí. Není to mnoho, téměř všechen déšť z chodníku a vozovky stéká do kanalizace a ten směšný metr čtvereční odupané hlíny, opravdu hlíny, ne země kolem kmene nemá s přírodou téměř nic společného. Přesto žiju, rostu a každý rok na jaře, byť krátce a ne každému, voním svými smetanově bílými květy..... Ne, nevybral jsem si toto stanoviště, to člověk mě zasadil právě sem, abych alespoň trošku ozelenil šedou ulici a kamenný chodník. Dobře věděl, že mnoho nepotřebuji a mnoho si dám líbit. Jako všechno živé, i já mám svojí paměť, ostatně jako každý strom. Uvidíte jí, až jednou padnu pilou, na mých letokruzích. Uvidíte roky dobré i špatné, stejně jako to bývá i v lidském životě.

Stojím na Žižkově před domem čp. 661 na ulici Seifertova, dřív Kalininova, ještě dřív Lutherova, původně Karlova. Když mě sem zasadili, byl v mé těsné blízkosti krám s cukrovinkami, který patřil Josefovi Veselému, na kterého vzpomínám obzvlášť rád.

I on měl roky dobré i špatné. Narodil se na venkově, do Prahy, posléze na Žižkov přišel z Pelhřimovska. A ačkoliv to nebyla jeho povinnost, neváhal každý den při otevírání krámu natočit konev vody a svažit moje kořeny. Dveřmi jeho obchodu, říkalo se krámu, procházelo po téměř čtvrt století množství kupujících, zejména dětí, pro které v tomhle krámu bylo nepřehledně pamlsků. Svůj obchod otevřel 6. 10. 1925 a prodával v něm až do 10. října 1949. A protože jeho život je docela typickým příkladem příchodu „žičkováků“ z různých míst Čech i odjinud, začnu svoje vyprávění od počátku jeho cesty životem.

Josef Veselý se narodil 18. března 1897 v Cetuli č. 9 u Bratřic, malé vesničky v kraji mezi Pelhřimovem a Mladou Vožicí jako 9. dítě (z 11) v rodině pilaře Antonína Veselého. Jeho otec tam vlastnil zemědělskou usedlost s pilou a v rámci pozemkové reformy po první světové válce dostal ke svojí usedlosti a hlavně k pile i Cetulský rybník. Zemřel v roce 1938.

Josef chodil do školy ve Velké Chýšce a skončil v březnu 1911 se samými jedničkami. Co s klukem? Na pile to vyřešili prakticky: půjde do Prahy ke Štěpánovi, o 17 let staršímu bratrovi, vyučenému ševci, žijícímu ve Višovicích. V Praze ale obratem nastoupil do učení v kupeckém krámě Aloise Tomeše v Husově ulici na Praze 1, kde pak také bydlel. Po vyučení, v roce 1914, dostal výpověď a nastoupil jako příručí v obchodě koloniálním a lahůdkářským zbožím u Antonína Pánka v Mladé Boleslavi.

17. června 1915 byl odveden a nastoupil vojenskou službu v rakouské armádě v Jindřichově Hradci. Odtud byl odvelen do Debrecína v Maďarsku a následně na ruskou frontu do Haliče, kde sloužil u 75. pěšího pluku. Do zajetí se dostal 10. srpna 1916 u městečka Zálóšci. Stalo se to při tzv. Brusilovově ofenzívě, o které píše T.G.Masaryk ve své knize Světová revoluce (str. 136):

V Rusku Brusilov v červnu až listopadu 1916 udělal výpad proti Němcům a Rakušanům a postupoval vítězně (město Luck). Zajal statisíce Rakušanů, mezi nimi mnoho našich budoucích legionářů ale musel se brzo zastavit, přesto se jeho nástupem odlehčilo Francouzům. Přes chvilkový úspěch Brusilova, rok 1916 přinesl úplné vyřazení a ústup slovanských vojsk – Rusko poraženo definitivně.

Nejprve byl v zajateckém táboru u Žitomíra, posléze pracoval u jakési kněžny na statku Krupodarince u města Bossij Brod blízko Kyjeva. Jezdil s koňmi a hlavně vozil dříví z lesa. Do Legií vstoupil 5. února 1918. Ani v Legiích to zřejmě neměl snadné jak svědčí zápis v záznamech služebního listu (Poslužnij spisok): *Nevyplnil rozkaz velitele praporu z 10. 2. 1919*. Podle knihy K.Pichlíka „ČS legionáři 1914 – 1918“ se legionářské pluky v té době začaly postupně stahovat z fronty v Povolží a z oblasti Uralu do týlových základen a přemísťovaly se k Sibiřské magistrále. Nálada byla hodně špatná a k neplnění rozkazů docházelo běžně – byla to dobrovolnická armáda a její postavení v Rusku nebylo ani vojákům jednoznačně jasné. V prosinci 1919 byl ale na základě vzorné služby tento záznam vymazán.

Cesta přes Rusko po Sibiřské magistrále do Vladivostoku je všeobecně známý příběh o závazku našich vojsk složit zbraně a posléze, po napadání transportních vlaků kozáky a rudou armádou, opětným získáním zbraní v bojích s nimi. Po dojetí do místa nalodění ve Vladivostoku byly legionářské oddíly opět plně vyzbrojeny.

Do vlasti se navrátil ve 20. transportu legionářů, lodí Mont Vernon, z Vladivostoku přes Japonsko, Panamu a Gibraltar do Terstu. Vykonal tak cestu kolem světa, ne za 80 dní jako známý Phileas Fogg Julia Verna ale za pět let. Do republiky se vrátil 13.8.1920 – v pátek třináctého. Na frontu odcházel jako vojín a zpět se vracel stále v hodnosti vojína. Během války žádné povýšení nezískal – také k čemu. Hlavně se vrátil živ a zdrav, přestože si pak ještě léta stěžoval na noční můry vzpomínek válečných bojů. Teprve když byl v 50ti letech propuštěn z armády, krátce před uvězněním komunistickým režimem, byl povýšen na svobodníka.

Po návratu pracoval od 1.2.1921 do 30.9.1923 u firmy Čeněk Hylský, velkoobchod s cukrovinkami a čokoládou jako obchodvedoucí. Pak pracoval jako obchodní cestující s potřebami pro cukráře u firmy Nákupna cukrářů v Praze. Nakonec si od 6.10.1925 otevřel samostatný obchod cukrovinkami v Praze Žižkově, Karlova ulice č. 81, která byla později přejmenována podle současných režimů na Lutherova za protektorátu, Kalininova za vlády komunistů a nyní, od roku 1989 Seifertova. Číslo domu bylo od té doby změněno na 79. Když se obchod celkem velmi dobře rozvíjel, tak se 29.12.1925 na Žižkovské radnici oženil s Emilií Procházkovou z Karlína, dcerou kočího u fy. Zátka. Bydleli na Žižkově na několika adresách, v Chelčického, Dvořákově (nyní Kubelíkova) a Táboritské ulici. Z manželství se narodily dvě děti, Vladimír v roce 1927 a Emilie v roce 1934.

Miloval lov, říkal střílení, jezdil do různých revírů, zejména kolem obce Onomyšl u Uhlířských Janovic, kde žili příbuzní jeho manželky. Lovil zajíce, koroptve a bažanty. Vlastnil několik brokovnic ráže 18, 16, 12 a kulovou pušku Winchester, kterou si přivezl z Legií. Všechny mu zabavili při domovní prohlídce v roce 1949, včetně osobního auta Tatra 12. Druhou světovou válku rodina přežila bez velkých komplikací. Po válce se opět začal rozbíhat obchod, syn Vladimír při studiu občas v krámě vypomáhal ale začala se stahovat mračna. 1. října 1949 odešel syn Vladimír na vojnu a vzápětí 10. byl Josef zatčen v rámci akce proti živnostníkům. Byla to výstraha pro všechny obchodníky v okolí. Manželka musela předat obchod družstvu Bratrství a stejně skončily všechny obchody v celé ulici. Josef byl nejprve ve sběrném táboře v bývalém klášteře u sv. Jana pod skálou u Berouna a následně byl tříčlennou komisí, nikoliv soudem, odsouzen ke dvěma letům pobytu v pracovním táboře TNP. Provinění znělo: ač se na veřejnosti nevyjadřujete, je o vás známo, že jste proti lidově-demokratickému zřízení a i když jste nebyl přistižen, jste šmelinář. Díky „shledání těžké nemoci“ – ve skutečnosti měl dost slabou cukrovku, se dostal z tábora už na vánoce 1949, tedy po necelých třech měsících. Během té doby byl přemísťovaný do Příbrami, do Všebořic a nakonec do Pardubic, odkud se vrátil domů.

Byl konec s obchodem s cukrovinkami. Zaměstnání si našel v Ovocnářském družstvu ve Strašnicích, tehdy daleko za konečnou tramvaje, v rozsáhlém sadu Na Homoli. Sadaření nebylo příliš náročné, byl pánem svého času, jen peněz bylo hodně málo. Tam vydržel až do důchodu, do kterého odcházel kvůli letům zaměstnání až 65 letech. V důchodu dělal na několika místech zahradníka, později hlídače na stavbě areálů Průmyslové školy na Třebešíně a stravovacího učiliště u Krbu ve Strašnicích. Obojí bylo v těsné blízkosti vily, kterou stačil postavit dřív, než ho komunistický poválečný režim stačil zavřít a v peněžních reformách 1945 a 1953 o všechno připravit. Josef zemřel 4. července 1971 na komplikace se salmonelózou, manželka Emilie v roce 1977 na problémy se srdcem. Dcera Emilie ani syn Vladimír již nežijí.

Tady já, akát na Seifertově ulici, končím svoje vyprávění. Slovo předávám tomu, kdo kolem mě chodí a přestože botanicky do

Čech nepatřím, což mi všichni donedávna dávali hodně znát, on mě rád má nejen kvůli vůni mých květů ale protože jsem vzpomínkou na časy minulé i na jeho blízké, které měl rád.

Jak strýce Josefa, tak bratrance Vladimíra jsem měl od dětství velice rád a právě jim dvěma jsem vděčný za všechno, co mě naučili. Od truhlářství, přes strojírenskou zručnost, zahradničení i práci s elektřinou. Od roku 1942 jsme s rodiči bydleli ve strýcově vile ve Strašnicích, kde se každou neděli scházeli příbuzní jak Veselých, tak mých rodičů a mnohdy byl dvorek plný lidí na lavicích a ještě donesených židlích.

Jako kluk jsem se „strejdovi“ i bratranci stále pletl pod nohy. Byli oba trpěliví a učili mě, počínaje otloukáním jarních píšťalíček z vrby, přes sázení a pletí záhonů, přes první zatloukání hřebíků, po hoblování a všechno další. Jen jediné se strýci nepodařilo. Usilovně mě učil roubovat stromy a že to uměl dobře může potvrdit mnohý strom nejen ve Strašnicích. Na tohle jsem ale byl nešika a celý život jsem to příležitostně zkoušel. Kromě jediného případu až v pozdním věku se mi to nedařilo ...

S Vladimírem jsem po celý život strávil spoustu času. Jak při různém kutilství v jeho dílně, zedničení na mojí chatě, opravy na střeše jeho vily – dnes nad tím kroutím hlavou, oba posedlí skalničkařením a sbírkami rododendronů jsme projezdili mnoho zahradnictví v Čechách ale i do tehdejší NDR k Seidlovi do Grüngrebchen pro rododendrony jsme vyrazili (a i přes nevěli celníků přivezli!). Nakonec, v letech, jsme oba našli zálibu v bádání po našich předcích. A tady jsem Vladimírovi, celý život jsme mu všichni říkali Dáda a nevím vlastně ani proč, oplatil všechnu jeho pomoc mě: naučil jsem ho pracovat s počítačem. To mnohý ve vysokém věku těžko zvládá, on ano. Uložil kufříkový psací stroj a dál už všechno na rodopisech zpracovával na počítači.

Díky strejdo, díky Dádo.

Jiří Jan Reissmann z Riesenberka

MVDr. Bronislava Svejková, KPŽ.

(pokračování o J.J Reissmannovi ze ŽL 63)

Pan Miroslav Čvančara, autor vyprávění v Žižkovských listech č. 63/2017 KPŽ, mne požádal, abych se pokusila vypátrat celé datum narození J.J.Reissmanna, primátora Starého Města pražského.

Prohlédla jsem poměrně velké množství publikací od autorů nejen současných ale i z minulých dob a nakonec jsem požádala o pomoc Archiv hlavního města Prahy. Odtud KPŽ dostal doporučení, kde by bylo možné hledat dál.

Zajímavé na věci bylo to, že publikující autoři datum narození tohoto muže nikdy neuvedli, ale pracovali jen s daty, kdy byl J.J.Reissmann ve funkci primátora Starého Města pražského.

Nakonec jsem vybrala následující materiály, ze kterých byly získány podklady :

1. Die Primatoren der Königlichen Altstadt Prag, z roku 1858 od Karla Jaromíra Erbena,
2. Zápis o řádném zplození (původu) J.J.Reissmanna z Knihy měšťanských práv a
3. Genealogická sbírka Josefa Václava hraběte Dobřenského z Dobřenic

Ad 1. práce K.J.Erbena je zajímavá tím, že zveřejňuje údaje, které se týkají osoby šlechtice Reissmanna, jeho společenského postupu, praktických znalostí, šlechtivosti a nakonec i zanechaného majetku.

Georg Johann Reissmann von Riesenberk byl dne 2.ledna roku 1685 slavnostně uveden do úřadu jako primátor Starého Města pražského. Ještě předtím, v roce 1660, byl J.J.Reissmann jmenován porybným na Starém Městě pražském. V roce 1661 se pak stal jedním z radních Města. Do šlechtického stavu byl povýšen Císařským diplomem vydaným dne 20.7.1674 ve Vídni, jistě i s přihlédnutím za zásluhy jeho otce i dědečka. Součástí povýšení bylo spojeno s užíváním nejen predikátu „von“ Riesenberk, ale i s právem vlastnit erb.

Georg Johann Reissmann

Jeho otec, jako poručík v pluku plukovníka Don Mattaio de Moniada et Cordona, se zúčastnil roku 1642 pro císařské vojsko nešťastné bitvy u Lipska a podlehl zde těžkým zraněním. Jeho dědeček padl v roce 1596 v bitvě proti Turkům v Erlau (Jageru) v Uhrách.

Georg Johann Reissmann byl nepostradatelným úředníkem ve veřejných službách. Byl vzdělaný, uměl jednat s lidmi a ještě jako radní byl zván k různým obtížně řešitelným záležitostem, projednávaným v komisích, které nařizoval zemský sněm.

V roce 1678 se stal stálým zástupcem k vypracování akcízu, což byla někdejší forma nepřímé daně na spotřební předměty, vybíraná od 13.století ve městech a později při dovozu určitého

zboží, zvláště potravin. V roce 1683 se stal členem komise pro zavedení nového druhu kontribuce a v roce 1684 se objevuje jako člen komise, která má determinovat (vymezit) zemské hranice Čech.

Několik let bylo zvykem, že při každém novém měšťanském zemském sněmu obdržel úřad královského vrchního výběrčího daní střídavě jeden z primátorů tří pražských měst. V době, kdy Reissmann nastoupil do úřadu, padla alternativa sněmu na magistrát Starého Města – a on byl, na svou žádost datovanou 5. ledna 1685, pověřen královským českým kancelářským dekretem i touto službou. Ve stejném roce, 8. října, byl J.J.Reissmann u příležitosti příchodu nově jmenovaného pražského vrchního purkrabího Adolfa Vratislava hraběte ze Šternberku ve funkci vrchního strážmistra Občanskému sboru.

Válka, vedená císařem Leopoldem I. z rodu Habsburků s králem Francie, Ludvíkem XIV., způsobila Praze jedno z největších neštěstí v její historii, přestože Praha byla válečnému bojišti velice vzdálená.

Francouzi, vycházející z barbarské zásady, že nepříteli se musí škodit všude jakýmkoli způsobem, najali žháře a poslali je do císařských dědičných zemí s rozkazem, aby zapálili nejdůležitější města. Poté, co v Čechách lehly popelem Trutnov, Broumov, Klatovy a jiná města, přišlo třicet těchto darebáků v čele s hejtmanem do Prahy a ubytovali se na Malé Straně u jednoho Francouze. Dne 21.června 1689 zapálili na Starém Městě v Kaprové ulici dům U černého orla č. 52-I. Plameny se za několik hodin rozšířily takovým způsobem, že se celé Židovské město s jedenácti synagogami proměnilo v rozvaliny a spolu s ním pak ještě ulice Truhlářská, Soukenická a Dlouhá až k Vltavě. Na druhé straně u hradeb a Poříčské brány požár zničil 820 měšťanských domů, s kostely sv. Klimenta a sv. Petra na Poříčí, sv. Jakuba a sv. Haštala, nově založený Paulánský klášter spolu s kostelem, Klášter panen u sv. Anežky a kapucínský klášter u sv. Josefa, Královský dvůr, jatky, Nové mlýny i tamní vodárnu. Neporušené zůstaly pouze Helmovské a Lodecké mlýny.

I několik stovek Židů přišlo o život v ohnivém moři, které zpusťovalo část jejich města. Jeden z bídáků ještě chtěl založit požár

i na Koňském trhu, ale byl jedním občanem při činu přistižen a na místě probodnut.

Představitelé Magistrátu Starého Města, pod jehož patronát zničený kostel sv. Haštala spadal, zařídili jeho rychlou obnovu. Kromě obce, přispěli značnou částkou také jednotliví soukromníci. Z roztavených zvonů kostela byly 15.června 1690 ulity dva nové velké zvony, které dodnes existují v tamní kostelní věži (toto v roce 1858 uvádí K.J.Erben). Jestli tytéž zvony jsou v kostele dodnes ovšem netvrdím. Větší z nich pamatuje na onen požár chronografem:

letopočet 1689

Profer q VinqVe qVater neC non seMeL Vna notet Vn
IVnII, et est annI trIstIs ab Igne Dies.

Na druhém zvonu bylo uvedeno jméno primátora Georga Johanna Reissmanna z Riesenberga s připojeným titulem Rada Jeho císařské Milosti a s textem:

Léta Páně roku 1690 tento zvon spolu s větším po shoření předešlých minulého léta 1689 dne 21. června lit jest za správy primasské Jejich Milosti císařské rady p.Jiřího Jana Reissmanna z Riesenbergu a inspektorské tohoto záduší, p. Jana Daniele Krocína z Drahoberly a p. Max. Čechelického z Rosenwaldu, radních Starého Města pražského a úředníků p. Jana Benedikta Peckera a p. Vaclava Klauzara.

Jiří Jan Reissmann z Riesenberka zemřel 31. května roku 1694 a zanechal po sobě značný majetek. Bydlel na Perštýně ve svém domě zvaném U Boží sukně – nyní č. 347 – I.

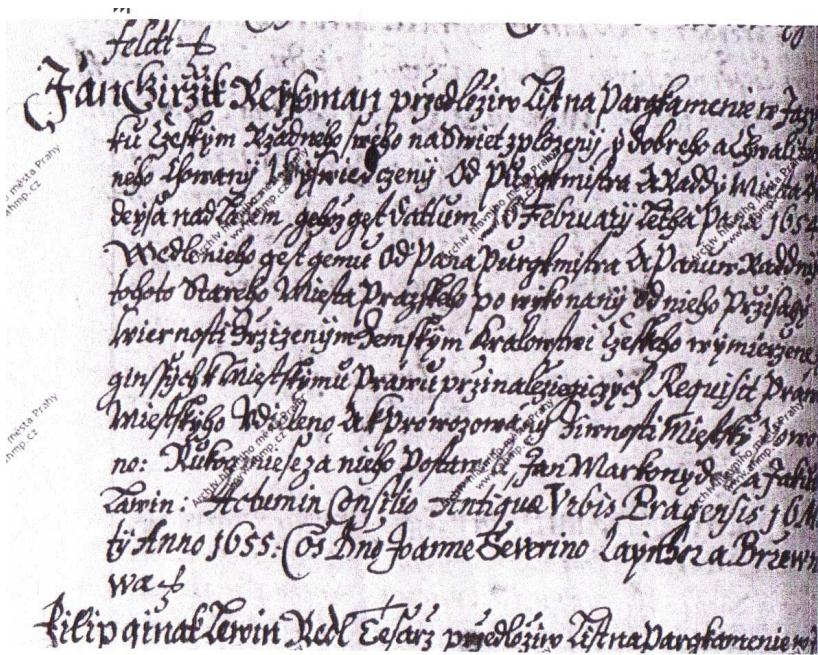
Jeho manželkou byla Juditha rozená Globitzer z Bučina. Poznámka v úředním kalendáři téhož roku doplňuje:

Podle Dědického inventáře vlastnil, kromě výše jmenovaného domu U Boží sukně, ještě dva další domy na Starém Městě, dvě velké vinice a jednu chmelovou zahradu na hoře Žižkov, vinici a ovocný sad u Libně a 8 polních pozemků ležících v okolí Prahy. Zanechané zlato obnášelo v mincích 2.173 dukátů, stříbro v mincích 1.365 tolarů. Dále se našlo: 13 prstenů většinou osazených diamanty, 3 perlové náhrdelníky v ceně 300 říšských tolarů, stříbrné poháry, mísy, svícný apod. v ceně 2.745 florinů, cínové předměty o váze 1.134 pfundů, mnoho mosazných, měděných a majolikových věcí, kromě jiného velké množství vzácných cenných zbraní, 134 obrazů

a knihovna s téměř 250 svazky, atd. (Liber. Inventar. N. 316 fol.195-216).

Toto ve shora uvedeném pojednání, psaném v němčině, uvedl o Jiřím Janu Reissmannovi z Riesenberka Karel Jaromír Erben, archivář Státního archivu v Praze.

Ad 2. Kniha měšťanských práv. V tomto dokumentu na str. 984, Sbírce rukopisů Sign. 536, uloženém v Archivu hlavního města Prahy, bylo purkmistrem a radou města Brandýsa nad Labem vydáno potvrzení „List o řádném zplození“ (původu) pro Jana Jiřího Reissmanna ze dne 16.3.1655.

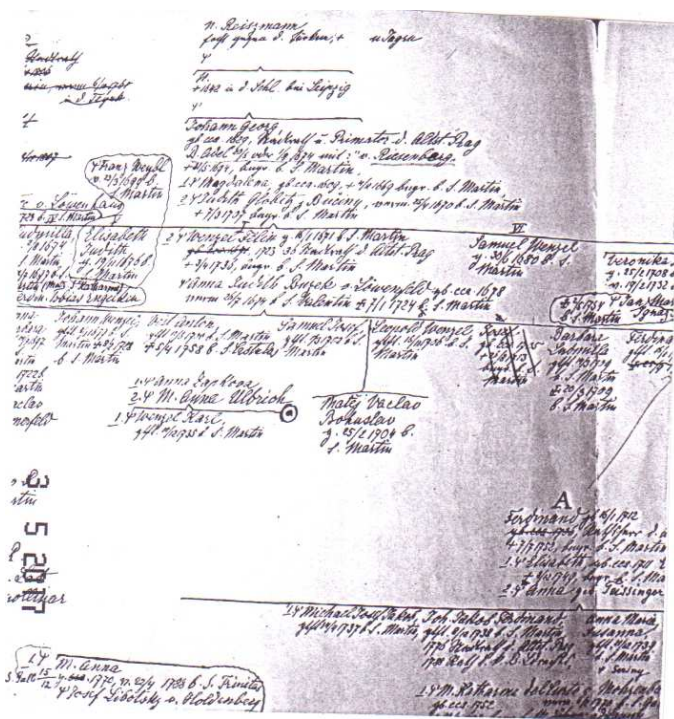

(Potvrzení je psáno v češtině typem písma, které se podobá písmu německému. Z textu jsem vydedukovala to, co níže na ukázkou uvádím. Tečky za větami zapisovatel neuvádí a používá často velká písmena)

Jan Jiřík Reissman předloživ List na Pergameně v Jazyku Českým řádného svého ? zplození i dobrého a chvalitebného chování Vysvědčení od Purkmistra a Rady města Brandejsa nad Labem, jehož jest datum 16 února Léta Páně 1654 Vedle niego jest jemu od

Pana Purkmistra a Pánů Radních tohoto Starého Města Pražského po vykonání od něho Přísahy věrnosti zřízeným Zemským Královstvím Českého vyměřeného poplatku ? Městskému Právu přináležejících za hledání práv ? ...Městskému Právu uděleno a k provozování živnosti městský povolen: Rukojmie se za něho postavili Jan Markonýder a Jakub Lawin : A? Rada Starého Města Pražského 16 března roku 1655: Cos.n. Joanne Severino a Břevnova.

Ad 3. V genealogické sbírce Josefa Václava hraběte Dobřenského z Dobřenic (1841-1919), který je podepsán jako autor na rodokmenu Jana Jiřího Reissmanna, jsem se zaměřila jen na údaje, vztahující se k primátorovi.

Na archu papíru o velikosti A3, je nahoře uprostřed kromě jeho dědečka a otce, ve třetím pořadí uvedeno: Johann Georg, narozen asi 1629, městský radní a primátor Starého Města Prahy, povýšen do šlechtického stavu 20/6 nebo 1/8 1674 s „v. Riesenberg“, + 31/5 1694, pochován u sv. Martina.

1. příbuzná z páru - matka J. J. Reissmanna – Magdalena, narozená asi 1609, + 4/2 1669 pochovaná u sv. Martina.

Otázkou zůstává, zda-li byl primátor J. J. Reissmann z Riesenberku pochován rovněž do kostela sv. Martina anebo do hrobu u kostela.

Tento rodokmen je uložen v Národním archivu na Praze 6 - Hradčany.

Závěr: I když se nepodařilo najít úplné datum narození Jiřího Jana Reissmanna z Riesenberku, potvrdil se předpoklad Miroslava Čvančary, že primátor Jiří Jan Reissmann se narodil až v době pobělohorské.

Errata: Prosíme, opravte si laskavě v Žižkovských Listech č. 63/2017 na straně 15 chybu. Správně má být, se stává primátorem pražského Starého Města (nikoliv Nového Města). Za chybu se autor textu omlouvá.

Usedlost Vendelínka

MVDr. Bronislava Svejková

Na internetu jsme objevili akvarely do té doby pro nás neznámého autora s motivy starého Žižkova. Obrázky, které mají velikou historickou cenu, dokumentují Žižkov z konce 19. a počátku 20. století.

Na uvedeném obraze je pohled od ulice Vozová směrem k ulici Kubelíkova. Orientačním bodem se stal činžovní dům s hranolovou červenou věžičkou, který stojí na rohu ulic Vozová a Chopinova.

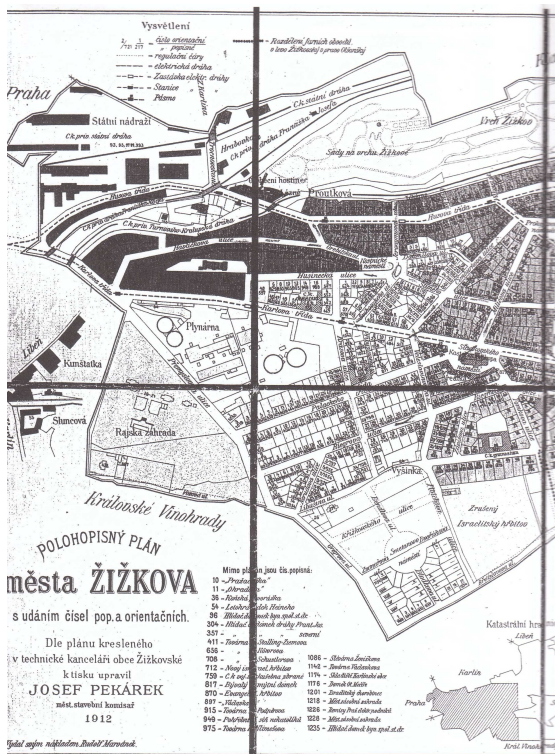
Dům má vchod z ulice Chopinova č.2/čp.1521. Vysoký dům zachycený autorem na obrázku stával na rozlehlé parcele bývalé usedlosti Vendelínka - (Lorencovka). Uvádí se, že k této usedlosti patřila mj. stáj, stodola a špejchar.

Ještě na začátku 20.století v těchto místech stála uvedená stavba, i když přiléhající okolí

již bylo postupně zastavováno činžáky.

Člen KPŽ, pan Josef Bada (nar. 1918), se kdysi zmínil, že jako malý chlapec si se svými vrstevníky na zarostlé zahradě hrával. Zahrada bývala ještě v té době oplocena, i když plot už byl podle pana Bady dost poškozený. Bohužel se víc nerozpovídal, ale potvrdil aspoň to, že kolem 1. světové války byla parcela ještě nezastavěná.

PS.: ulice Libušina se nyní jmenuje Kubelkova, ulice Grégrova je dnešní Slavíkova.

Konec uhlířů v Praze

Jan Schütz, KPŽ

Už od dávných dob byl domov vždy spojován s teplem, odkud znění „tepló rodinného krbu“. Přes různé druhy topeniště, od otevřeného ohně, krbu až po sporák a kachlová kamna, to vše se používalo k vytápění. V 18. století vznikají první sporáky s pečicí troubou a kamnovcem, ve kterém se ohřívala voda pro potřeby domácnosti.

Zprvu se ve sporáku topilo dřevem, které se plavilo ve vorech ze Šumavy do Podskalí. Odtud je dřevaři po rozřezání rozváželi přímo na místo spotřeby, případně k obchodníkům se dřevem.

V polovině 18. století město Prahu začala obklopotovat nově vznikající města, později předměstí, většinou s pavlačovými domy. Převažující bytovou jednotkou byla kuchyně s obývacím pokojem, který sloužil i jako ložnice. Kuchyní, která byla vybavená sporákem, se vytápěl celý byt a to otevřenými dveřmi do vedlejší místnosti. Ve stejné době se začalo používat k vytápění jako topivo také uhlí. Postupně se tak z obchodníků se dřevem stali uhlíři. V jejich ohradách na nezastavěných parcelách se skladovalo dřevo. Spolu s výstavbou ulic se převážně ze sklepních prostor stávaly prostory k prodeji topiva. Na tuto dobu vzpomíná J.Vobořil v publikaci „Ulice mého mládí“. Od Křišťanovy ulice, po pravé straně dolů, pokračovala ulice Sudoměřská ohradou tesaře Valtera a v ní bylo uhlířství pana Jířů, kde jsme nakupovali uhlí i dříví po 10kg.

Nákup uhlí a dříví byl pro kupující limitován místem v kuchyni ale hlavně otázkou, kam uhlí a dříví ve větším množství složit.

Sklepy se tehdy v mnoha případech používaly jako byty nebo dílny řemeslníků. Nedostatek skladovacích prostor se řešil různými přístavky a kůlnami ve dvorech. Protože ale sporáky se používaly k přípravě jídla, topilo se i v létě a uhlí se tedy spotřebovávalo a tedy i kupovalo průběžně.

Teprve s nástupem spotřebičů na petrolej a líh (např. vaříče Primus), později na plyn (značky Junkers, Siemens a Karma), se začalo topit pouze v zimním období a uhlí bylo třeba uskladňovat. Po zlepšení finanční situace v dělnických rodinách a vybudování „Nákladového nádraží na Žižkově“ se ve větší míře začalo využívat dodávek většího množství od uhlířské firmy přímo do sklepa. Uhlí se rozváželo na vozech připomínajících husitské válečné vozy tažené koňmi.

V té době postupně začaly mizet prodejny uhlí v ulicích a vznikla nová dělnická profese - uhlíři. Přibývalo nových domů s ústředním topením, které vyžadovalo velké objemy dodávek paliva, především koksu.

Po roce 1948 začala centralizace dodávek paliva a vznikly „Uhelné sklady“ a topivo se objednávalo v kancelářích. V případě Žižkova se kancelář nacházela na Prokopově náměstí v místnostech bývalé restaurace „U Štekerů“. Objednané palivo se rozváželo auty především to byly Pragy RN, později pak Pragy V3S a Pragy S5T. Uhlíři, obsluhující

rozvoz a dodávku paliva do sklepa, neměli práci lehkou ani čistou. Tato práce jim ale skýtala možnost v té době velkých výdělků, často ne zcela regulérních. Především to byl způsob ovlivňování dodávaného množství paliva. To bylo odměřováno dle počtu plechových puten končících ve sklepe.

Putny byly často různě deformovány, aby se do nich vešlo co nejméně a zbylo něco na dodávku tzv.bokem. Ta pak šla zcela na účet dodávajícího uhlíře. A byla to doba, kdy každý chtěl mít svého uhlíře, stejně jako řezníka či zelináře, s nadějí, že „jeho“ řemeslník či obchodník „svého zákazníka“ přece neokrade.

V nově vznikajících sídlištích ale již bylo budováno ústřední topení s centrální kotelnou, navíc jednotlivé domácnosti začaly k vytápění bytů používat nejen plyn, elektřinu, ale také naftu. Sláva uhlířů postupně upadala.

Po roce 1989, kdy se celá Československá republika začala vážněji zabývat ekologickými problémy, stalo se prvořadou otázkou, jakým způsobem změnit způsoby vytápění. Kde to bylo možné, se domy napojovaly na centrální vytápění z tepláren, postavených mimo město. V případě, že toto řešení nešlo realizovat, přistoupilo se k plynofikaci stávajících kotelen na tuhá paliva. V domácnostech, kde se ještě používala kamna na pevná paliva, byla tato nahrazena plynovými kamny např. WAW, kotlíky etážového topení, případně i elektrickými přímotopy. To vše ve svém důsledku vedlo k tomu, že spotřeba uhlí, briket a koksu ve městech klesla na minimum. Tím také skončila „dělnická profese uhlíř“.

Uhlíři byli velmi svérázní. Ve vzpomínkách např. pana Edy Marka, otištěných v „Žižkovských listech“ č. 37 z dubna 2008 se píše: známý uhlíř u Chlumovy ulice, když odcházel z práce, vezl si výslužku: pytel uhlí a džbánek piva, který měl pověšen na držadle. Cestou měl více zastávek, aby si odpočinul a aby se napil. Poslední zastávka byla na Havlíčkově náměstí u sochy Karla Havlíčka. Uhlíř se zastavil, zvedl džbánek a než si připil slušně nabídl Havlíčkovi: „Napijou se pantatínku“ a když nic tak si teprve zaval a pokračoval domů do Chlumovy ulice.

Uhlířům při jejich těžké práci řádně vysychalo v krku a tak byli návštěvníky různých restaurací ale především hospod. Nejznámější z nich byla „Briketa“ naproti Nákladovému nádraží.

Byly jiné, např. „U Bergmanů“, „U Zeleného stromu“, „Na Smetance“, „Na Valkovně“ a mnohé další.

V novější době se v mnohých filmech staly hrdiny právě uhlíři. Část filmu „Poločas štěstí“ se odehrává v restauraci „Na Valkovně“. Uhlíř Bozděch se svou rodinou (Josef Vinklář, Miroslava Hozová, Zora Jandová) se svým přítelem (Jiří Adamíra) a servírka (Hana Maciuchová). Režisérem filmu byl Zdeněk Brynych, pro kterého to byl po „Žižkovské romanci“ je druhý film natočený v pražské čtvrti Žižkov. Typický uhlíř v podání Jiřího Sováka se představil v televizním seriálu režiséra Františka Filipa z roku 1974 „Byl jednou jeden dům“. Památkou na tuto dobu je výčep „Briketa“, který je stále mezi svými štamgasty v ulici Jana Želivského v oblibě.